Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas 2003 m. rugsėjo 13 d. Nr. 178 (32)

Saturday supplement September 13, 2003 No. 178 (32)

Iš Vatikano Šv. Petro bazilikos lobyno — į Vilnių

Vydas Dolinskas

Garbinga lietuvių tauta, brangi mano pirmtakams ir ypač artima mano širdžiai, gali išdidžiai žiūrėti į savo praeitį ir dabartį krikščioniškųjų Europos tautų šeimoje. Jų tarpe iš tikrųjų pati jauniausia Romos Bažnyčios dukra, bet labiausiai brangi, lietuvių tauta įrodė savo tikėjimą, savo pasišventimą ir glaudžius ryšius su Šventuoju Sostu, niekada neatsisakė savo tikėjimo, nepaisant įvairių sunkumų.

Jonas Paulius II

(1987 m. — Lietuvos krikšto jubiliejus)

Šv. Tėvo Pauliaus II vizito dešimtmetis

Šiemet Lietuva mini ir švenčia pirmojo bei vienintelio savo karaliaus Mindaugo vainikavimo karališkąja karūna 750 metų jubiliejų, kuris aktualina Lietuvos valstybinio konsolidavimosi ir atsivėrimo krikščioniškosios Europos civilizacijai procesą. Bet 2003 metai taip pat itin reikšmingi Lietuvos bei Šventojo Sosto — lotyniškosios kultūros sklaidos aktyvaus židinio — santykių istorijoje, kurią iš esmės pradėjo popiežiaus Inocento IV bei karaliaus Mindaugo lemtingi ryšiai. Prieš dešimtmetį, 1993 m. rugsėjo pradžioje, įvykęs pirmasis Kristaus vietininko Žemėje ir Apaštalų įpėdinio — popiežiaus Jono Pauliaus II — vizitas Lietuvoje tapo kulminaciniu Lietuvos ir Šventojo Sosto ilgaamžių santykių tašku. Nuo pat savo pontifikato pradžios deklaravęs savo ypatingą ganytojišką rūpestį ir nuolat įvairiomis progomis rodęs didelį dėmesį Lietuvai bei jos tautai, popiežius Jonas Paulius II mūsų kraštą su apaštaliniu vizitu aplankyti norėjo ir anksčiau — 1984 m. minint Lietuvos globėjo šv. Kazimiero mirties 500 m. sukaktį, bei 1987 m., minint Lietuvos krikšto 600 m. jubiliejų. Tačiau politinės realijos ir Lietuvos nelaisvė neleido tuomet įvykdyti Jonui Pauliui II šių planų. Tiesa, šio popiežiaus dėmesingumo Lietuvai akivaizdus ženklas visus šiuos metus buvo saugomas Vilniaus Aušros Vartų Gailestingumo Motinos koplyčioje. Tai kardinoliška purpurinė pijusė, kurią ką tik išrinktas popiežius Jonas Paulius II paprašė nusiųsti į Vilnių ir padėti greta malonėmis garsėjančio Aušros Vartų Madonos paveikslo. Lietuvą, nepaisant trukdžių, nuolat pasiekdavo ir įtaigus popiežiaus žodis. Prieš dešimtmetį pagaliau įgyvendintas Jono Pauliaus II vizitas Lietuvoje paliko gilius ir akivaizdžius pėdsakus. Dvasinio gyvenimo plotme juos apčiuopti sunkiausia. Akivaizdu, kad tas kelias dienas, kai Lietuvoje lankėsi popiežius, gyvenome ypatingą laikotarpį, paženklintą rimties ir susikaupimo, dvasinio pakilimo, kuris sunkiai apibūdinamas žodžiais, kurį tiesiog reikėjo pajusti. Tačiau kažin, ar visi šventojo Tėvo žodžiai, ištarti tuometinei Lietuvai, buvo tinkamai priimti, išgirsti, suvokti, ar jie tapo gyvenimo moto? Lengviau su regimomis, materialiomis vertybėmis, kurias Lietuvai dovanojo popiežius Jonas Paulius II. Jos puošia šventoves — Vilniaus arkikatedrą baziliką, Vilniaus Šv. Dvasios bažnyčią, Aušros Vartų koplyčią, Šiluvos baziliką, taip pat saugomos Prezidentūros rūmuose, daugelio Lietuvos tikinčiųjų namuose.

Popiežius Jonas Paulius II apsilankymo Lietuvoje metu kalba į žmones iš Aušros Vartų koplyčios. Šalia jo (iš kairės) arkivyskupas metropolitas (dabar kardinolas) Audrys Juozas Bačkis ir kardinolas Vincentas Sladkevičius. Eltos nuotr.

Lietuvos dailės muziejaus projektas

Stengdamasis tinkamai paminėti vienintelio popiežiaus Jono Pauliaus II apsilankymo Lietuvoje dešimtmetį ir prisiminti šventojo Tėvo tuomet perduotą žinią, Lietuvos Dailės muziejus parodoje „Krikščionybė Lietuvos mene" šių metų rugsėjo 4 d. atidarė specialią parodą, kurioje muziejaus lankytojams pristatoma ypatingai simboliška relikvija — popiežiškoji tiara iš Vatikano Šv. Petro bazilikos lobyno. Trimis karūnomis papuošta, mitra šimtmečius buvo laikoma universalios Romos popiežių valdžios bei galios simboliu, ir šiandien liekančiu vienu svarbiausių heraldinių Katalikų Bažnyčios bei Vatikano valstybės atributų. Todėl reikšminga, kad būtent viena tokių svarbių Apaštalų įpėdinių regalijų, kuri kartu yra ir didelė meninė vertybė, į Lietuvą pirmą kartą atvežama ir Taikomosios dailės muziejuje dvi savaites eksponuojama, prisimenant popiežiaus Jono Pauliaus II vizito dešimtmetį. Tai didelė Vatikano Valstybės sekretoriato bei Šv. Petro bazilikos vadovų išimtis ir palankumo Lietuvai ženklas, nes tokios vertybės retai kada palieka bazilikos zakristijos lobyną ir muziejų. Tiaros eksponavimo Lietuvoje projekto sėkmingas įgyvendinimas buvo įmanomas, tik šią idėją parėmus Vatikano slaptojo archyvo ir Apaštalinės bibliotekos vadovui kardinolui Jorge Maria Mejia bei Vatikano Šv. Petro bazilikos arkiklebonui, Popiežiškosios Bažnyčios kultūros paveldo komisijos pirmininkui, arkivyskupui Francesco Marchisano. Abu aukštieji Bažnyčios hierarchai, besirūpinantys ne tik Vatikano, bet ir visos Katalikų Bažnyčios kultūros bei meno paveldu, Lietuvos Dailės muziejaus direktoriaus Romualdo Budrio kvietimu, Lietuvoje lankėsi ir su paroda „Krikščionybė Lietuvos mene" susipažino 2001 m. Aukštai įvertinę Lietuvos valstybės institucijų bei Bažnyčios bendradarbiavimą krikščioniškosios kultūros ir sakralinio meno paveldo išsaugojimo, aktualinimo srityje, pasidžiaugę tuo, kad didingą Lietuvos tūkstantmečio programos parodą „Krikščionybė Lietuvos mene" globoja aukščiausi Lietuvos valstybės ir Bažnyčios vadovai — tuometinis Lietuvos Respublikos prezidentas Valdas Adamkus ir Vilniaus arkivyskupas metropolitas kardinolas Audrys Juozas Bačkis, Vatikano hierarchai jau tuomet užtikrino visokeriopą savo paramą, atliekant tarptautinių kultūrinių mainų projektus. Tuo būdu Vatikano Šv. Petro bazilikos lobyno tiaros eksponavimas Taikomosios dailės muziejuje Vilniuje tiek popiežiaus Jono Pauliaus II vizito Lietuvoje dešimtmečio paminėjimo ryškus renginys, simbolizuojantis ilgaamžius svarbius Lietuvos ir Šventojo Sosto ryšius, tiek ir Kristaus gimimo 2000 metų didžiajam jubiliejui bei Lietuvos karaliaus Mindaugo, padėjusio Lietuvos ir Šventojo Sosto ryšius, tiek ir Kristaus gimimo 2000 metų didžiajam jubiliejui bei Lietuvos karaliaus Mindaugo, padėjusio Lietuvos ir Šventojo Sosto santykių pagrindus, krikšto ir karūnavimo 750 metų sukakčiai skirtos parodos „Krikščionybė Lietuvos mene", veiksiančios iki šių metų pabaigos, kulminacinis akcentas. Įgyvendinant tiaros eksponavimo Vilniuje projektą, Lietuvos Dailės muziejui ypač bičiuliškai padėjo Lietuvos Respublikos ambasadorius prie šventojo Sosto Kazys Lozoraitis, parodai „Krikščionybė Lietuvos mene" talkinantis jau nuo 1999 m. Projektą koordinavo muziejaus direktoriaus pavaduotoja ir vyriausioji rinkinių saugotoja Loreta Meškelevičienė.

Iš Vatikano Šv. Petro bazilikos lobyno į Taikomosios dailės muziejų Vilniuje atvežta popiežiaus tiara.

Tomo Bauro (Elta) nuotrauka

Popiežius Pijus XI ir Lietuva

Siekiant kultūros paveldo projektu paminėti popiežiaus Jono Pauliaus II vizito Lietuvoje dešimtmetį, suaktyvinti Lietuvos ir Vatikano kultūros bei meno paveldo institucijų tarptautinį bendradarbiavimą, neatsitiktinai eksponavimui parodoje „Krikščionybė Lietuvos mene" pasirinkta tiara, kaip vienas ryškiausių istorinių popiežiaus institucijos dėties arkivyskupą A. Ratti tuomet išvadavo popiežius Benediktas XV, 1921 m. paskirdamas jį Milano arkivyskupu metropolitu bei netrukus pakeldamas Šventosios Romos Bažnyčios kardinolu. Mirus Benediktui XV, 1922 m. vasario 6 d. Milano arkivyskupas kardinolas Achille Ratti konklavoje buvo išrinktas popiežiumi ir pasirinko Pijaus XI vardą. Per 17 savo pontifikato metų paskelbė tris dešimtis enciklikų aktualiausiais Bažnyčios gyvenimo, socialiniais, tarptautinių santykių klausimais, ypatingai rūpinosi Bažnyčios administracinių struktūrų optimizavimu ir tinkamų pastoracinių sąlygų sudarymu, dvasininkų rengimu, šeimos instituto stiprinimu, rėmė mokslą ir meną, pastatė Vatikano muziejaus Pinakoteką (beje, jo projekto autorius — Pijus XI tiaros kūrėjas L. Beltrami), atnaujino biblioteką ir archyvą, iniciavo nuoseklų Bažnyčios istorijos šaltinių spausdinimą, skatino misijas, evangelizaciją, daugiau nei 500 asmenų pakėlė į altoriaus garbę, t.y. paskelbė šventaisiais ir palaimintaisiais, gynė tikinčiųjų sąžinės laisvę, smerkė totalitarinius režimus ir jų ideologiją Rusijoje, Italijoje, Vokietijoje, protestavo prieš žydų persekiojimus, sudarė beveik dvi dešimtis tarptautinių sutarčių tarp Šventojo Sosto ir suverenių, daugiausia Europos valstybių. Po šešis dešimtmečius užsitęsusio konflikto su suvienytos Italijos vadovais popiežiaus Pijaus XI rūpesčiu 1929 m. Laterano susitarimais pavyko sureguliuoti santykius tarp Šventojo Sosto ir Italijos, išspręsti vadinamąjį „Romos klausimą" bei įkurti suverenią Vatikano valstybę.

Būdamas Šventojo Sosto apaštaliniu administratoriumi Lietuvai, Achille Ratti jau 1920 m. bent du kartus lankėsi Lietuvoje — Vilniuje, Kaune, Kaišiadoryse. Kauno kunigų seminarijos kiemelio sienoje įmūryta granito lenta liudija būsimojo popiežiaus Pijaus XI tuometinį apsilankymą šiame mieste. Tuo metu jis artimai susibičiuliavo su Vilniaus vyskupu Jurgiu Matulaičiu. Jau pirmaisiais savo popiežiavimo metais, 1922–aisiais, pripažino Lietuvos valstybę *de jure*. Puikiai pažindamas lietuvių ir lenkų santykius bei Vilniaus krašto problemas, stengėsi kiek įmanydamas atsargiau spręsti santykius su Lietuva ir Lenkija. Savo atstovu Lietuvoje paskyrė iš Vilniaus vyskupo sosto dėl politinių aplinkybių priverstą pasitraukti, vysk. J. Matulaitį, pakeldamas jį arkivyskupu ir pavesdamas jam parengti sutartį tarp Lietuvos Respublikos bei Šventojo Sosto. 1926 m. popiežiaus Pijaus XI apaštaline konstitucija „Lituanorum gente" buvo įkurta pirmoji savaranki Lietuvos bažnytinė provincija su arkivyskupo metropolito sostu Kaune, o po metų pagaliau buvo pasirašytas ir Vatikano bei Lietuvos konkordatas, kurio sudarymui trukdė Vilniaus klausimas. Popiežius Pijus XI rėmė Lietuvos Katalikų Bažnyčią ir materialiai. Kauno jėzuitų gimnazijos atstatymui ir įrengimui atsiuntė tuomet didžiulę sumą — pusę milijono lirų, įsteigęs naują Kaišiadorių vyskupiją, jos katedrai dovanojo didelį brangių liturginių drabužių rinkinį, o pirmajam vyskupui Antanui Kuktai atsiuntė monstranciją. Manoma, kad kitą monstranciją Pijus XI dovanojo taip pat naujai įsteigtos Panevėžio vyskupijos ganytojui Kazimierui Paltarokui. Vilkaviškio vyskupijos kunigų seminarijai padovanojo puošnių liturginių drabužių komplektą. Daugumą šių popiežiaus Pijaus XI dovanotų liturginių indų ir drabužių buvo ar tebėra pasiskolinta iš minėtų šventovių bei eksponuojama parodoje „Krikščionybė Lietuvos mene". O šių metų rugsėjo 4–21 d. Taikomosios dailės muziejuje bus galima pamatyti ir popiežiaus Pijaus XI tiarą, trumpam į Lietuvą atvežamą iš Vatikano Šv. Petro bazilikos lobyno.

Šv. Tėvo Pijaus XI tiara

Popiežiaus Pijaus XI tiara — tai Milano miesto pagarbos ženklas, dovana savo kraštiečiui ir buvusiam trumpalaikiui ganytojui, išrinktam šv. Petro įpėdiniu. Nors Achille Ratti Milano arkivyskupu metropolitu neišbuvo nei 5 mėn., milaniečiai jo išrinkimą Romos popiežiumi priėmė kaip Apvaizdos dovaną Lombardijai, šv. Ambrozijaus ir šv. Karolio Boromiečio miestui. Jau 1922 m. Milano tikintieji „savo popiežiui" įteikė brangią dovaną — tiarą. Jos projektą sukūrė popiežiaus jaunystės bičiulis, Italijos valstybės senatorius, garsus to meto architektas, paminklosaugininkas, restauratorius ir meno istorikas Luca Beltrami (1854–1933). Jam talkino I. Monti, o tiarą pagamino žymus italų skulptorius Cesare Ravasco. Tiaros (matmenys 35 x 23 x 23 cm) korpuso konstrukcijai panaudotas sidabras, infula, susiūta iš balto šilko ir papuošta deimantų, perlų vėriniais bei lašo formos tamsiais brangakmeniais.

Trys mitrą gaubiančios tiaros karūnos bei jos viršūnė su kryželiu sukurtos iš aukštos prabos aukso ir taip pat papuoštos deimantais, rubinais, smaragdais, perlais.

Nukelta į 4 psl.

Šio šeštadienio priedo puslapiuose:

Popiežiaus Pijaus XI tiara eksponuojama Vilniuje. — 1 psl.

Kai Lietuva valdė pasaulį. Prisimintas dail. K. Šimonio gimtadienis. — 2 psl.

Vertybių kaita Lietuvoje ir išeivijoje. — 3 psl.

Nauja šviesa M. K. Čiurlioniui. — 4 psl.

Kai Lietuva valdė pasaulį

Kokie kiti keturi žodžiai galėtų labiau patraukti lietuvišką akį? Jei susidomėjote šiuo pavadinimu, matyt, taip atsitiko ne man vienai. Dramaturgas, režisierius ir aktorius Kęstutis Nakas taip pavadino keturias savo pjeses („When Lithuanian Ruled the World, Parts I–IV"), parašytas Lietuvos didžiųjų kunigaikščių laikų istorijos temomis: I dalis paskirta Mindaugo, II – Gedimino, III — Kęstučio, IV — Vytauto istorijai. Trys pirmosios dalys buvo pastatytos New Yorke. O ketvirtąją — Kęstučio Nako sukurtą Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Vytauto karūnacijos versiją — jau prieš metus pirmą kartą galėjo išvysti Čikagos žiūrovai, pataisyta pjesė šiuo metu vėl rodoma Chicago Cultural Center. Spektaklyje pagrindinį vaidmenį atlieka pats autorius, jame vaidina ir jo žmona, aktorė bei režisierė Audrė Budrytė — daugiausia Roosevelt universiteto, kur Kęstutis Nakas šiuo metu dėsto aktoriaus meistriškumą, buvę ir esami studentai, pradedantys savo profesinę karjerą.

Apie savo pjesę „When Lithuania Ruled the World, Part IV" ir patirtis, iš kurių ji kilo, pasakoja pats dramaturgas, režisierius ir aktorius **Kęstutis Nakas**.

Idėjos, arba ką iš tikrųjų reiškia karūna ir imperija

Spektaklyje pasakojama Vytauto Didžiojo karūnacijos istorija, pagrindiniai istoriniai faktai labai artimi tikrovei. Pjesės stilius — kartais komiškas, kartais farsiškas. Kad pjesę būtų galima iki galo suprasti, reikia į ją žiūrėti ir Amerikos populiarios kultūros kontekste, todėl, kad ji iš dalies parašyta pagal komiškų etiudų formatą. Tam tikra prasme pjesės tema yra ir šiandienos metafora. Šiandien „pasaulį valdo" Amerika — daugiatautė visuomenė — kokia buvo Lietuva 15 šimtmetyje. Daugybė skirtingų, tarpusavyje dėl įtakos kovojančių, grupių yra susiliejusios į vieną valstybę ir vienas iš politinių tokios valstybės uždavinių yra visų grupių susitarimas, jis reikalavo didelių pastangų ir iš Vytauto, kuris stengėsi sukurti kiek galint daugiau laisvės bei atvirumo, kiek tuo laiku buvo įmanoma.

Bet dar daugiau pjesėje kalbama apie vieno žmogaus norą valdyti, asmenines ambicijas — per visą spektaklį Vytautas laukia karūnos. Tačiau pjesės pabaigoje savo troškimo karūnuotis jis atsisako.

Per Krivio jam siunčiamus sapnus pjesėje Vytautas keliauja po Lietuvos istoriją. Jis regi 1579 m. Liublino uniją, 1939–aisiais stebi priverstinį Lietuvos įjungimą į Sovietų Sąjungą, 1991–aisiais dalyvauja Sausio įvykiuose Parlamente. Visi šie įvykiai savo esme labai panašūs — triskart istorijoje apsupti svetimų jėgų, lietuviai sprendžia savo likimą: Liubline pastatą, kur tarėsi lietuviai, buvo apsupę lenkai, panašūs dalykai dėjosi 1939–aisiais, 1991 m. Parlamentas buvo apsuptas rusų tankų. Du pirmus kartus lietuviai nutarė pasiduoti išorinių jėgų spaudimui, o paskutinį jie pasakė: ne, mes nesutinkame. Pjesėje žmonės klausia Vytauto: ką mums daryti? Ir dukart Vytautas atsako: jūs turite pasiduoti, kad išliktumėte. Vytautas juk pats sugebėjo išlikti pasikeisdamas. Kad pabėgtų iš kryžiuočių nelaisvės, jis apsirengė moterimi — tai labai įdomi metafora, ne tiek lyties, kiek pasyvumo (vyras aktyvus pradas, moteris — pasyvus). Nutarę paklusti kitos šalies spaudimui ir prie jos prisijungti, tik pasikeičiate, tarsi pakeistumėt apdarą. Tik trečiąjį kartą – 1991 m. — Vytautas suvokia, kad pernelyg aukšta yra tokio išlikimo kaina, jau geriau pasirinkti mirtį. Ir, tik praradę mirties baimę, lietuviai pirmąkart nugali, iškovoja tikrąją laisvę.

Paskutinis sprendimas nepasiduoti yra susijęs su Vytauto sprendimu atsisakyti noro būti karūnuotam. Paskutinėje pjesės scenoje, žinodamas, kad popiežius siunčia jam karūną, Vytautas pasikeičia su žmona drabužiais ir šį kartą tokiu būdu bando pabėgti nuo karūnos, o ne ją gauti. Naujame pjesės variante Vytauto karūna atitenka Žalčiui, kuris lietuvių mitologijoje susijęs su pasąmone (pasaka „Eglė žalčių karalienė"), tikrasis Lietuvos karalius yra Žaltys, gyvenantis jūros dugne. Vytautui Žaltys — gyvybės metafora. Pjesės pabaigoje Vytautas suvokia, kad tautos siekis išlikti peržengia vieno asmens ambicijas, kad jis, kaip didysis kunigaikštis, turi didžiulę įtaką, formuojant savo tautos tapatybę, bet tam nebūtina, kad jis asmeniškai būtų jos karaliumi (nors realybėje Vytautas vargu ar būtų atsisakęs savo troškimo gauti karūną).

Yra įdomu, kad lietuviai nuolat mini tą istorinį laikmetį, kai Lietuva buvo imperija. Juk mūsų tauta pati yra tiesiogiai patyrusi, kokia tikroji imperijos prigimtis. Keista, nors, kita vertus, tuo pačiu ir nenuostabu, kad žmonės, kurie patys buvo nukariauti ir pavergti, brangina tą laiką, kai jų šalis buvo didelė ir valdė kitas. Bet nereikia pamiršti, kad imperija yra kito priespauda. Imperija neišvengiamai prieš kitą tautą naudoja jėgą, primeta jai savo valdžią ir valią, tai daro visos imperijos. Vytautas pjesės gale suvokia, kad tam, kad būtų sukurtas ir išlaikytas tautinis tapatumas, sava mitologija, kultūra, būti imperija nereikia.

Pavadinimas, arba kaip Lietuva valdė pasaulį

Pavadinimo idėja kilo iš istorinės lietuvių mitologijos, pagal kurią Lietuva kažkada buvo didžiulė šalis — nuo Baltijos iki Juodosios jūros. Taip mes aiškiname kitiems. Tą mintį pratęsiant galima būtų eiti dar toliau ir sakyti, kad mes tuo metu valdėme pasaulį.

Iš tiesų, mano nuomone, laikas, kai Lietuva iš tikrųjų valdė pasaulį, buvo 1991–ieji. Todėl, kad į Lietuvą tuo metu buvo atkreiptos viso pasaulio akys. Ir lietuviai pasiryžo priimti įspūdingą sprendimą nepasiduoti spaudimui. Nes politinė galia — ar ji iš tiesų ką nors reiškia: romėnai valdė pasaulį, graikai valdė pasaulį — o kas iš to? Ar iš tikrųjų taip reikšminga tai, kad Lietuva tiesėsi nuo Baltijos iki Juodosios jūros? Lietuva iš tiesų juk net nesitiesė nuo Baltijos iki Juodosios jūros, mes tik buvome užkariavę tautas, gyvenančias toje teritorijoje — panašius žygius kažkada darė vikingai, ir ką?

Reklama, arba ką apie Lietuvą sužino amerikiečiai

Amerikietiška kultūra kai kuriais atžvilgiais yra labai tuščia, todėl daug amerikiečių labai susidomi, susidūrę su turtinga kultūrine patirtimi, kokios jie patys neturi.

Amerikiečiams aktoriams su lietuviškos tematikos pjese dirbti patiko, didelių sunkumų dėl „egzotiškų" detalių nekilo. Nereikėjo ir daug aiškinti, daugeliui tai buvo ir postūmis pasiieškoti daugiau informacijos apie Lietuvą patiems, aišku, sunkiausia jiems buvo išmokti ištarti vardus. Be to, jie labai susidomėjo lietuviška mitologija. Didelį įspūdį jiems darė tai, kad lietuviai buvo paskutiniai pagonys Europoje, kad prieš juos buvo organizuojami kryžiaus žygiai, kad jie sumušė vokiečius, kad lietuvių kalba yra ne slavų kalba, bet viena senųjų indoeuropiečių kalbų. Dirbti jiems buvo ir smagu, ir įdomu. Man atrodo, kad jie jaučiasi sužinoję tai, ko nežino daugumas kitų.

Stilius, arba kas nulėmė pjesės komišką prigimtį

Mano kūryba yra įtakota tam tikro laiko ir vietos —kai buvau jaunas menininkas 9–ojo dešimtmečio New Yorke, teko daug dirbti naktiniuose klubuose, kur atsirado tada dar visai naujas veiksmo meno judėjimas, pasižymėjęs energingu, pašėlusiu, įžūliu, kuriam viskas galima, stiliumi. Tokio teatro, dar vadinamo „theater of the ridiculous" („absurdiško teatro"), vienas pagrindinių tikslų buvo pritrenkti žiūrovą, komiškais efektais išlaikyti jo dėmesį įtemptą iki pat galo. Šio stiliaus pirmtakai — tokie populiarios amerikietiškos kultūros žanrai, kaip vodevilis ir burleska. Mūsų judėjimas atsirado kaip atsakas į tuometinį avangardinio teatro išpopuliarėjimą — avangardistai rodydavo labai savimi patenkintą, pretenzingą teatrą meno galerijose, kuris išstūmė iš spektaklio kaip reginio pramogą, malonumą. Mano karta šiuos svarbius teatro elementus sugrąžino.

Kęstutis Nakas — Vytautas, ir Audrė Budrytė — Ona, spektaklyje „Kai Lietuva valdė pasaulį" š.m. rugpjūčio 30 d. Chicago Cultural Center salėje.

Atgarsiai, arba ar galima apie jautrias temas kalbėti nerimtu tonu

Pažiūrėti pjesių ateina ir amerikiečiai, ir lietuviai. Pirmoje dalyje — Mindaugo istorijoje — buvo dar daugiau farso elementų, daugiau komedijos. Kai kuriems lietuviams pjesės patiko, bet buvo ir tokių, kuriuos tiesiog papiktino. Jiems pasirodė, kad Lietuvos istorija man — tik pajuokos objektas, nors iš tiesų pjesių esmė — ne juokas. Komiškas tonas ne visiems patinka ir tai suprantama — jeigu statytume tokiu stiliumi pjesę apie George Washington arba Abraham Lincoln, atsirastų amerikiečių, kuriems tai nepatiktų. Juo labiau, žinant liūdnąją Lietuvos istorijos pusę, kuri atnešė tiek daug skausmo, ypač išeiviams, kurie prarado artimuosius, buvo priversti palikti savo šalį — jiems labai brangi romantizuota tėvynės istorija. Jų jausmus gerbiu ir suprantu, todėl juokavimas ta tema gali ne visiems patikti.

Dviguba tapatybė, arba kaip jaučiasi lietuvių kilmės pirmos kartos amerikietis menininkas

Tačiau, kita vertus, aš esu pirmos kartos amerikietis menininkas. Ir toks — su atsiribojimu, humoru — mano santykis su Lietuvos istorija kyla iš dvigubos mano tapatybės. Aš gimiau ir užaugau Amerikoje Antrojo pasaulinio karo pabėgėlių šeimoje, Arizonoje — toli nuo lietuviškos bendruomenės. Niekad nesijaučiau nei visiškas lietuvis, nei visiškas amerikietis. Vaikystėje ir paauglystėje kaip lietuvis jausdavau nepilnavertiškumą, kad nesijaučiu tikras narys amerikietiškos visuomenės, kurioje gyvenu. Tačiau kartu jaučiausi esąs pranašesnis už kitus, nes namuose buvo kalbama apie tai, kokią didžią praeitį mes turėjom, kaip Lietuva valdė pasaulį, o tuo pačiu — kiek skriaudų ir kančių patyrėm, buvo kalbama apie rojaus kraštą, iš kurio buvome išvaryti siaubingų istorinių aplinkybių, ir kaip lietuvis jaučiausi esąs auka, nusipelniusi beveik Kristaus kančios statuso. Žinojau, kad negaliu apie tai pasakoti savo draugams: aš esu didžiojo kunigaikščio palikuonis, bet jūs nieko apie tai nesuprantat. Jausena visuomet buvo dvilypė — viena vertus, su savo tėvais nenorėjau kalbėtis lietuviškai, kita vertus, savo draugams sakydavau, kad esu lietuvis ir tuo didžiuodavausi. Pradėjau domėtis Lietuvos istorija, nes man ir apskritai patinka istorija, o Lietuvos istorija tikrai įspūdinga. Pagaliau mano vardas — skaitydamas galėjau sužinoti apie jį.

Kai buvau vaikas ir paauglys, Lietuva man buvo tolima fantazija. Po to, kai ten nuvažiavau ir pamačiau ją savo akimis, aš jos tiek neberomantizuoju. Nors kai kuriais atžvilgiais vis dar tai darau — man Lietuva labai graži, jaučiu giminystę kultūrai, istorijai, gamtai ir paveldui.

Jaučiuosi labai laimingas, turėdamas lietuvišką kilmę, man tai atveria turtus, kurių kitaip niekad neturėčiau. Be keturių mano sukurtų „When Lithuania Ruled the World" pjesių, dar viena visiškai lietuviška būtų „One Lithuanian Guy", kuri iš pradžių vadinosi „Two Lithuanian Guys". Ją sugalvojome su kitu Amerikos lietuviu, tokiu kaip aš, poetu Mariumi Gustaičiu, dalindamiesi istorijomis apie lietuvišką paveldą. Taip pat esu parašęs pjesę „Lost Child" apie savo šeimą, dar kitoje pjesėje „My Heart, My President" kalbu apie savo vaikystę — jose irgi daug lietuviškų motyvų. Be to, į viską, ką rašau, įterpiu ką nors lietuviško.

Tad visus, kam įdomu, kaip Lietuva valdė pasaulį, „Romuva Productions" kviečia pasižiūrėti Kęstučio Nako sukurtos Vytauto dramos vizijos, kuri pratęsia ir anglakalbiui pasauliui pristato lietuviškų istorinių dramų — Krėvės, Sruogos, Marcinkevičiaus, Ostrausko ir kitų lietuvių dramaturgų — tradiciją.

Spaudai paruošė **Aušra Veličkaitė**

„When Lithuania Ruled the World, part IV";
Chicago Cultural Center Studio Theatre, 77 East Randolph, pirmam aukšte; rugsėjo 21 d. 6 val. vak. Spektaklis su priėmimu, lėšos skiriamos Amerikos Lietuvių meno draugijai.
Užsisakyti bilietus, prašom skambinti 312-576-011.
Į Cultural center galima nuvažiuoti iš pietų „Orange Line" traukiniu, išlipti Randolph stotelėje, paeiti rytine kryptimi iki 77 East Randolph.

Kęstutis Nakas ir Audrė (Budrytė) Nakienė spektaklyje „When Lithuania Ruled the World — Part IV" Chicago Cultural Center salėje š.m. rugpjūčio 30 d. Indrės Tijūnėlienės nuotr.

Aktoriai po spektaklio „When Lithuania Ruled the World" Chicago Cultural Center salėje rugpjūčio 30 d. Indrės Tijūnėlienės nuotrauka

Lietaus lašai Kazio Šimonio gimtadieniui

Dail. Kazys Šimonis.

Lietingas vasaros oras rugpjūčio 26–aja nesutrukdė ne tik prisiminti, bet ir susirinkus Kauno Petrašiūnų kapinėse paminėti *art deco* išpažinėjo Kazio Šimonio gimtadienio.

Giminių rūpesčiu surengtame dailininko 115–ųjų gimimo metinių paminėjime jau tik keletas likusių gyvų žilagalvių pasakojo apie savo pažinotą menininką. Miesto valdžios, Dailininkų sąjungos Kauno skyriaus atstovai, keletas į kapines atėjusių talento gerbėjų išgirdo prisiminimus apie linksmai Šimonių namuose Kęstučio gatvėje švęstas kazimierines, apie katiną Murkį, kartu su šeimininku pasitikdavusį dailininko svečius, apie K. Šimonio pastabumą, dėmesį kraštotyrai ir gražiu, skambiu balsu trauktas lietuviškas dainas.

Tipišku *art deco* — supaprastinto modernizmo — dailininku vadintas, K. Šimonis gimė 1887 metais Kupiškio rajone. Tapybos mokėsi pas Tadą Daugirdą. 1934–1947 metais dirbo Kauno meno mokyklos bibliotekininku, muziejaus vedėju. 1951–1959 m. dėstė tuometiniame Kauno politechnikos institute.

Vertingiausi dailininko kūriniai pasklidę po privačias kolekcijas. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus direktoriaus Osvaldo Daugelio pastebėjimu, K. Šimonis buvo labai populiarus dailininkas, o jo paveikslai — paklausūs, juos noriai pirkdavo tuometiniai inteligentai. Dar ir šiandien dažno lietuvio namuose galima sutikti širdžiai mielus, jaukius bei teigiamos energijos kupinus, K. Šimonio tapytus paveikslus.

K. Šimonis — vienintelis lietuvių dailininkas, kurio geriausi kūriniai yra privačiose rankose. Europinio lygio *art deco* menininku laikytino K. Šimonio vertingų kūrinių yra ir M. K. Čiurlionio dailės muziejaus kolekcijoje.

Milda Zinevičiūtė
Kaunas

Dalyviai Lietuvių fronto bičiulių ruoštoje 47-oje studijų savaitėje rugpjūčio 17–24 d. jaunimo stovyklavietėje Dainavoje, Manchester, MI. Jono Urbono nuotrauka

Vertybių kaita Lietuvoje ir išeivijoje

47-oji Lietuviškų studijų savaitė Dainavoje

Juozas Baužys

Dainavos miškeliai ir Spygilio ežerėlis vėl susikvietė pas save būrelį bičiulių 47-tai Lietuviškų studijų ir poilsio savaitei, kuri vyko rugpjūčio 17–24 d. Įdomu, kad šiemet, šalia bičiulių, Dainavoje stovyklavo ir kita grupė: JAV LB buvo surengusi lietuvių kalbos ir kultūros kursus Amerikoje gimusiems lietuviams. Ši kursantų grupė gyveno atskirame name, atskirai turėjo savo pamokas ir pratimus, bet valgykloje, kai kuriose vakaronėse ir per pamaldas susitikdavome kartu. Savaitės kapelionu taip pat buvo Amerikos lietuvis kun. Gary Žiūraitis, šv. Mišias aukojęs pusiau lietuviškai, pusiau angliškai. Užbaigiamosios šeštadienio Mišios buvo šiemet mirusio Dainavos įkūrėjo dr. Adolfo Damušio ir neseniai Australijoje mirusios Vidos Bražėnaitės–Vaitiekūnienės prisiminimo intencija.

Kita įdomybė šioje savaitėje buvo tai, kad vyriausiuoju virėju buvo prof. dr. Jonas Račkauskas. Kas būtų galėjęs pasakyti, kad pedagogas bei lituanistikos mokslų profesorius būtų ir nepaprastai geras kulinarijos specialistas.

Pirmosios dienos

Pirmosios dvi savaitės dienos daugiausia buvo skirtos įvairiems LFB organizaciniams posėdžiams, kuriuose buvo kalbama dabarties ir ateities veiklos klausimais. Tačiau antradienio popietę buvome supažindinti su neseniai Lituanistikos tyrimo ir studijų centro Čikagoje išleista knyga apie Vytautą Petrulį — buvusį Lietuvos ministrą pirmininką ir finansų ministrą, Lito tėvą, bolševikų Sibire sušaudytą. Knygos autorius — Henrikas Paulauskas. Pirmasis apie šią knygą kalbėjo leidėjas ir vyr. redaktorius prof. dr. Jonas Račkauskas, papasakojęs, kaip atsirado šios knygos idėja, kaip buvo surasta reikalinga informacija. Prof. dr. Vytautas Bieliauskas, vertindamas šią knygą, pabrėžė, kad ji yra Lietuvos istorijos dalis, atskleidžianti Lietuvos valstybės pirmąsias dienas ir lito gimimą. Vytas Petrulis, ministro Vytauto Petrulio sūnus, dabartinis LFB tarybos pirmininkas, jautriai prisiminė savo tėvą, kaip žmogų ir kaip finansistą. Jis labai mėgo meną, turėjo didelę biblioteką. Prisiminė, kaip labai jo nemėgo tautininkų valdžia, o sovietai jį 1940 m. liepos mėnesį suėmė ir vėliau, išvežę į Sibirą, sušaudė. Nežinia, nei kada ir kur jis palaidotas. Knyga gražiai išleista, 230 psl. ir daugybė nuotraukų.

Trečiadienis prasidėjo su įdomiu kitos knygos supažindinimu. Tai ir vėl LTSC pernai išleista knyga anglų kalba *The Immigrant as Diplomat,* parašyta Gary Hartman. Apie šią 255 psl. knygą ir apie joje išryškintas mintis kalbėjo prof. dr. Jonas Račkauskas. Knygoje aprašyta Amerikos lietuvių veikla 1870–1922 m. laikotarpiu ir dėtos pastangos dėl nepriklausomybės atgavimo bei pripažinimo. Nepaprastai įdomu, kad tuoj po 1918 m. nepriklausomybės paskelbimo Amerikoje daugelyje vietovių rinkdavosi dešimtimis tūkstančių lietuvių, reikalaudami Amerikos valdžią pripažinti Lietuvą. Žinutės ir skelbimai buvo dedami net didžiuosiuose amerikiečių laikraščiuose. Buvo surinktos didelės pinigų sumos, Laisvės varpas keliavo po visą Ameriką, už paskambinimą juo buvo renkami Lietuvai paramos pinigai. Vien Čikagoje buvo tada susirinkę vienon vieton per 20 tūkstančių lietuvių, Amerikoje buvo surinkta per 1 mln. parašų, kad Kongresas pripažintų Lietuvos nepriklausomybę. Tada tikrai buvo žymiai didesnis lietuvių entuziazmas ir rūpestis Lietuvos reikalais negu dabar.

Trečiadienio popietę dalyviai išgirdo apie šią vasarą, liepos 17–20 d., Alytuje įvykusią „Į laisvę" fondo Lietuvos filialo XII studijų savaitę, kurią įvertino ten dalyvavę dr. Kazys Ambrozaitis ir dr. Petras Kisielius. Savaitės tema buvo: „Lietuvos kelias — praeities heroizmas ir ateities vizijos". Paskaitos buvusios įdomios ir gerai paruoštos, suorganizuotos išvykos į partizanų vietas apylinkėse. Gaila tik, kad Lietuvos spaudoje apie šią studijų savaitę labai nedaug tebuvo parašyta. Šių metų rezistencijos premija buvo įteikta Tatjanai Maceinienei už jos parašytą knygą apie dr. Antaną Maceiną *Pašauktas kūrybai.*

Po šių Alytaus prisiminimų kalbėjo Skirmantė Miglinienė, LTSC Čikagoje archyvų vedėja. Ji trumpai, bet labai įdomiai klausytojus supažindino su jos parengta ir jau išleista didžiule knyga *Lietuvių išeivijos spaudos bibliografija (1945–2000).* Joje sutrauktai aprašomi apie 8,000 lietuviškų leidinių. O šiuo metu Skirmantė Miglinienė dirba ir jau baigia kitą didžiulę knygą *Lietuviškos išeivijos periodikos katalogas*, kuriame tilps apie 2,300 įvairiais pavadinimais žurnalų, biuletenių ir pan. Klausytojai buvo nepaprastai šiais leidiniais susidomėję.

Ryšiai su tėvyne

Prof. dr. Vytautas Bieliauskas ketvirtadienio rytą skaitė aktualios temos paskaitą apie lietuviškosios išeivijos ryšius su tėvyne Lietuva, pavadintą „Leiskit į tėvynę, leiskit pas savus...??" Šie jautrios dainos žodžiai buvo jo specialiai užbaigti su dviem klaustukais. Jis apžvelgė mūsų išeivijos santykius su Lietuva nuo pat sovietinės okupacijos pradžios iki šių dienų. Okupantų ir karo į Vakarus išvaryti išeiviai anais laikais jautėsi esą tik keleiviai, nuolat galvojo apie grįžimą, bet laikas bėgo ir viltys grįžti vis mažėjo. Po daugelio metų Sąjūdis ir „Dainuojanti revoliucija" tas viltis padidino, tačiau, Lietuvai atstačius nepriklausomybę, kažkaip entuziazmas grįžti visai sumažėjo. Atsirado daug problemų dėl pilietybės atstatymo turto atgavimo. Lietuvoje dažnai į išeiviją ir jos grįžimą imta žiūrėti, kaip į įsibrovėlius, norinčius atimti turtą. Nors tarpusavio bendradarbiavimas tarp Lietuvos ir išeivijos yra pastebimas ir auga įvairiose srityse, bet tam tikras nepasitikėjimas vienų kitais yra išlikęs. Gal geriausiai būtų iš abiejų pusių atsisakyti išankstinių nusistatymų ir kritiškumo? Gal išeivijai reikėtų suprasti kad ana Maironio Lietuva yra išnykusi praeityje? Yra dabar nauja Lietuva, gal mums dalinai ir svetima, kaip ir mes juk esame tapę svetimi Lietuvai. Kultūriniai konfliktai neturėtų tapti asmeniniais nesusipratimais. Reikia taip pat pastebėti, kad kultūriniai skirtumai jaučiasi dabar ir išeivijoje tarp išeivijos bangų. Be abejo, ir Lietuva turėtų sudaryti ir pagerinti sąlygas, kad išeiviai norėtų grįžti.

Brazaitis ir Vaitiekūnas

Ketvirtadienio popietė buvo skirta paminėjimui dviejų mūsų kultūrininkų, rezistentų ir politikų — prof. Juozo Brazaičio ir Vytauto Vaitiekūno — prisimenant jų abiejų 100 metų gimimo sukaktis. Apie prof. Brazaitį kalbėjo dr. Kazys Ambrozaitis, atkreipęs dėmesį, kad Brazaitis savo mintimis ir darbais tebėra gyvas mūsų tarpe net ir po beveik 25 metų po jo mirties. Gaila tik, kad Lietuvoje apie šį asmenį nedaug težinoma. Pats Brazaitis sakė, kad politika nebuvo jo sritis, kad jis visą laiką ilgėjosi literatūros mokslų ir norėjo vėl grįžti prie jų. Tačiau gyvenimas privertė jį tapti rezistentu ir politiku, vadovauti Laikinajai vyriausybei, o vėliau pasitraukti į Vakarus. Amerikoje tačiau jis gyvai reiškėsi kultūrinėje ir rezistencinėje srityje, dirbo *Darbininko* redakcijoje. Jo 1964 metais LFB tarybos posėdyje pasakyti žodžiai buvo: „...Neturime kapituliuoti, neturime pamiršti mūsų Lietuvos ir jos laisvės atstatymo. Reikia išlaikyti tarpusavio solidarumą, derinti uždavinių vykdymą, per studijų dienas palaikant minties gyvumą..." 1965 metais prasidėję širdies priepuoliai, o vėliau iškilusi šeimos tragedija sulėtino Brazaičio žingsnius, kol pagaliau 1974 metais jis iškeliavo amžinybėn.

Į prof. Brazaitį, kaip į žmogų ir draugą, savo asmeninių prisiminimų pluošteliu pažvelgė Juozas Baužys, kuriam teko profesorių pažinti 1952—1957 metais Brooklyne. Jis prisiminė jaukias kultūringas vakarones Brazaičių namuose, pabrėžė, kad Brazaitis buvo ne tik mokslininkas, bet mokėjo, ir pats stengėsi, bendrauti su jaunimu, buvo labai kuklus, drausdavo apie jį rašyti ar jo pagerbimui rengti kokius nors minėjimus.

Juozas Baužys taip pat trumpai pristatė kitą 100 metų jubiliatą — Vytautą Vaitiekūną (Juozą Katilių), kuris jaunystėje mokėsi Marijampolės gimnazijoje kartu su Brazaičiu. Trumpai iškėlęs kelis biografinius faktus, prelegentas paskaitė ištraukas iš *Į laisvę* žurnale porą mėnesių prieš Vaitiekūno mirtį 1984 metais išspausdintų jo minčių apie Lietuvių fronto bičiulių veiklos šviesesnes ir tamsesnes puses. Jis tada rašė: „...Dvejopos yra pažiūros į patį gyvenimą ir į rezistenciją. Ko nors siekiant, vieni klausia, ar yra pasisekimo šansų. Tai oportunistinė pažiūra. Kiti klausia, ar ryžtis kam nors net ir nesant aiškios vilties laimėti. Tai idealistinė pažiūra..."

Apie istorijos perrašinėjimą

Penktadienio rytą pirmasis kalbėjo adv. Povilas Žumbakis. Savo įdomioje paskaitoje apie Amerikos teisėtvarką karo nusikaltėlių bylose jis paminėjo OSI ir sovietų KGB santykius. Apie tai, pasirodo, buvo rasti net dokumentiniai įrodymai, iškeliantys sovietų įtaką OSI veikloje. Tai buvo jau seniau. Tačiau gaila, kad net ir dabar mūsų istorija yra perrašinėjama, ypač Lietuvoje. Dažnai iškraipomi faktai, holokaustas iškeliamas, o apie genocidą bandoma nutylėti. Lygiai taip pat tęsiasi puolimai prieš tautiškumo principus ir jais besivadovaujančias mūsų organizacijas.

Popietinėje penktadienio sesijoje kalbėjo dr. Augustinas Idzelis. Jo paskaitos tema: „Vokiečių politika ir praktika žydų klausimu Lietuvoje 1941 metais". Ši tema vis bandoma gvildenti tiek Lietuvoje, kur neseniai išleistos Eidinto ir Būbnio knygos, tiek ir čia, pvz., *Metmenyse* pasirodžiusiame Atamuko straipsnyje. Visur dėmesys bandomas nukreipti tik į lietuvių vaidmenį žydų žudynėse karo metu. Dr. Idzelis iškėlė rastais dokumentais pagrįstus faktus, jog žydų žudynės buvo aiškiai organizuojamos ir vykdomos vokiečių kariuomenės, policijos ir saugumo dalinių. Generolai Hans Stalecker, Karl Jaeger (kuris žydus suvarė į getus, neva norėdamas ir tai skelbdamas, apsaugoti juos nuo lietuvių), ir Haman buvo vyriausi žydų naikinimo vadovai. Iš lietuvių pusės prisidėjusių ir žudynėse dalyvavusių galėjo būti apie pora šimtų žmonių. Deja, vis dar keliami išsigalvoti kaltinimai dėl holokausto Laikinajai vyriausybei arba kai kurioms organizacijoms, jų tarpe net ir ateitininkams.

*

Su trečia šios dienos paskaita buvo pereita prie ekonominių klausimų. Prof. dr. Valdas Samonis savo mintis išreiškė apie Lietuvos modernizacijos strategiją. Po 12-kos metų padarytų reformų Lietuvos rinkos ekonomika yra pradėjusi greitai augti. Per tą patį laikotarpį atsinaujino ir susikūrė nauja demokratinė visuomenė. Tačiau, atrodo, kad paskutiniu laiku jėgos pradeda išsisemti. Iš valdžios didesnių lūkesčių sulaukti sunku tikėtis. Ekonominis augimas ir vystymasis nevienodas tarp miestų ir kaimo. Kaimas vis dar galutinai neišvestas iš kolchozinio gyvenimo. Eksportas į Europos Sąjungos šalis auga, tačiau žemės ūkio produktų eksportavimas labai nedidelis. Tiesa, didesnių įsiskolinimų Lietuva neturi, tačiau korupcija pastebima visose srityse, nors gal nedidesnė negu kitose valstybėse. Paskutiniu laiku kuriami nauji ekonomikos projektai, tik reikia tikėtis, kad gal atsiras ir kapitalo jiems įvykdyti.

Liberalizmo šaknų beieškant

Šeštadienio ryto sesijoje kalbėjo prof. dr. Kęstutis Skrupskelis tema „Liberalizmo šaknų Lietuvoje beieškant". Jis pastebėjo, kad šią temą panagrinėti jį sudomino ypač paskutiniuoju laiku įvairioje spaudoje pasirodę iš save liberalais vadinančių žmonių puolimai prieš katalikiškos pakraipos žmones (ateitininkus, LF bičiulius). Tuose puolimuose norima įrodyti, kad jie buvę ir esą fašistai, šovinistai bei nacionalistai. Tokia yra ir Atamuko straipsnio „Metmenyse" argumentacija.

Todėl reikia pažvelgti į praeitį ir atsiminti, kad anais laikais Lietuvoje fašizmas buvo skelbiamas tautininkų. Jų spaudoje kaip tik dominavo šovinistinis materializmas, net fašizmas, Smetonos asmenybės kultas, nacionalistinis auklėjimas. Po daugelio metų iš tų buvusių tautininkų ir jų vaikų atsiradusi Santara–Šviesa savo leidiniuose bando ir vėl užsipulti katalikiškos krypties žmones, kurie nei tada, nei dabar nebuvo ir nėra fašistinio galvojimo.

Liberalizmas pabrėžia toleranciją, kritiškai vertina ne tik savo oponentus, bet ir save. Ir kaip tik tokias liberalines mintis jau Smetonos laikais Lietuvoje bandė skelbti tokie katalikų veikėjai kaip Pranas Dielininkaitis, Stasys Šalkauskis, Antanas Maceina ir kt. Jie rašė savo spaudoje apie tautinį auklėjimą, nurodydami, kaip išsaugoti jaunimą nuo šovinistinio nacionalizmo, kėlė kultūrinės autonomijos ir demokratinės valstybės sąvoką dar 1936 metais savo paskelbtoje deklaracijoje „Į organiškos valstybės kūrybą".

*

Liūda Rugienienė, dabar pasitraukianti iš LR Seimo ir JAV LB jungtinės komisijos pirmininkės pareigų, paskutinėje šios savaitės paskaitoje labai nuoširdžiai kalbėjo apie tam tikrą Lietuvos ir jos išeivijos santykių kaitą. Keičiasi Lietuvos veidas, vertybės ir reikalavimai. Kyla klausimas, kaip seksis išlaikyti tautos supratimą bei tautiškumą, kad nesikirstų su Europos Sąjunga, kad lietuviškas tautiškumas nebūtų suprastas kaip fašizmas. Lietuvoje paskutiniu laiku daugelis moralinių, tautinių ir net šeimos vertybių keičiasi. Jų nebenorima pripažinti. Labai svarbi pati lietuvių kalba. Gerai, kad 2004-ji bus paskelbti Lietuvoje kaip šeimos ir kalbos metai. Būtų gerai, kad į tai būtų atkreiptas didesnis dėmesys Lietuvoje ir mūsų išeivijos tarpe. Gerai, kad Lietuva pagaliau suprato platesnę pilietybės sąvoką ir pripažino pilietybę išeiviams, kurie save skaito lietuviais. LR Seimo ir LB komisija daug yra Lietuvai padėjusi ir ateity tikrai padės. Tik reikia atsiminti, kad mums vien Lietuvą mylėti nepakanka, reikia ją mylėti ir stengtis jos žmones suprasti.

*

Dienos programos kasdien baigdavosi jaukiomis vakaronėmis. Kartais jos būdavo bendros su LB lietuviškų kursų studentais. Buvo rodomi video filmai: „Vienui vieni", „Vilniaus laikrodis" ir kt. Buvo ir linksmesnių vakarų su dainomis bei nuoširdžiais tarpusavio pokalbiais tarp bičiulių ir lietuviškai besimokančių kursantų. Oras pasitaikė puikus visą savaitę. Graži ir jauki mūsų Dainava, jauki buvo ir joje stovyklaujančių nuotaika.

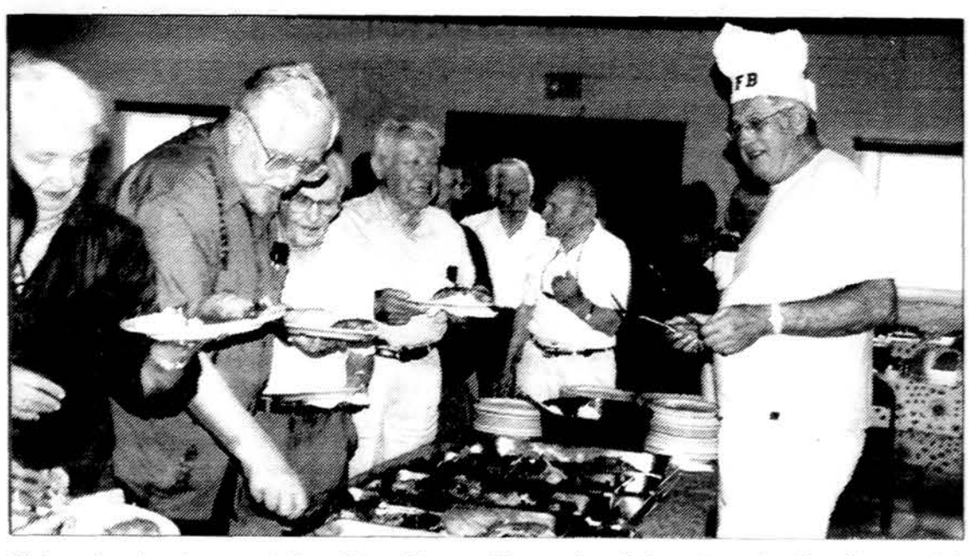

Kai profesorius tampa virėju... Lietuviškų studijų savaitės Dainavoje vyriausias virtuvės šeimininkas buvo dr. Jonas Račkauskas, o visi stovyklos dalyviai tvirtino, kad jų niekad niekas taip gerai nemaitino. Prie pietų stalo, stebint dr. J. Račkauskui (iš kairės): A. ir A. Raulinaičiai, V. Bučmys, dr. V. Bieliauskas, A. Pargauskas, dr. K. Ambrozaitis. J. Urbono nuotr.

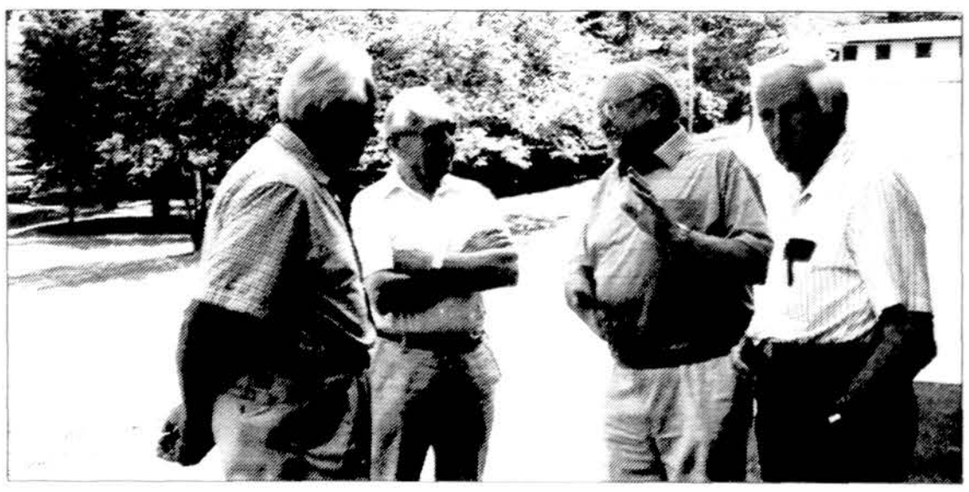

Diskusijos vyko visur ir visuomet, kai tik susirinkdavo būrelis Lietuviškų studijų savaitės dalyvių... Iš kairės: dr. Vytautas Bieliauskas, dr. Kazys Ambrozaitis, Juozas Ardys ir Alfonsas Pargauskas. Juozo Baužio nuotr.

Nauja šviesa M. K. Čiurlioniui

Akustinėje muziejaus salėje prie M. K. Čiurlionio „Rūtos" uždangos, skambino pianistas Rokas Zubovas. Kairėje — skaitovė Rūta Staliliūnaitė. Rimantės Ropytės nuotrauka

Į Kauną atvykę svečiai visuomet prašo parodyti M. K. Čiurlionio dailės muziejų. Kartu su šio dailininko paveikslais užaugo jau kelios lietuvių kartos. M. K. Čiurlionis yra ir tebebus Lietuvos pasididžiavimas. Čiurlionio kūryba jau seniai pranoko vienos valstybės rėmus, ji su pasisekimu rodyta garsiausiuose pasaulio muziejuose Duisburge, Berlyne, Briuselyje, Bonoje, Tokijyje, Frankfurte prie Maino, Kelne, Montrealyje, Madride, Bordo, Nante, Venecijoje, Paryžiuje, Belinzone, Varšuvoje, Barselonoje. Liepos mėnesį Kaune duris atvėrė naujai rekonstruota M. K. Čiurlionio galerija. Modernią meno šventovę aplankė į atidarymo iškilmes atvykę Lietuvos Respublikos ministras pirmininkas Algirdas Brazauskas, kultūros ministrė Roma Žakaitienė, Lietuvių fondo narys Vytautas Kamantas su žmona Gražina, malonius sveikinimus laišku perdavė Lietuvių fondo tarybos pirmininkas Antanas Razma. 1992 m. M. K. Čiurlionio dailės muziejus kreipėsi į Lietuvių fondą, prašydamas paramos M. K. Čiurlionio kūrybos išsaugojimui. Buvo konstatuota, kad pastato būklė yra kritiška, pasenę apšvietimo, kondicionavimo sistemos, kad eksponatų saugojimo ir eksponavimo sąlygos neatitinka pasaulinių reikalavimų. Didžiausias Kauno muziejus, 2001 m. minėjęs savo gyvavimo 80-metį, turintis 11 skyrių ir filialus Kaune bei Druskininkuose, negalėjo deramai reprezentuoti pačių svarbiausių Lietuvai vertybių — M. K. Čiurlionio kūrybos. Lietuvių fondo patikėtinių nutarimu iš 1 milijono dol., Lietuvos kultūrai skirtų lėšų, 300,000 dolerių buvo skirta M. K. Čiurlionio kūrinių saugojimui. Lietuvoje pradėta konsultuotis su rekonstruojamų muziejų specialistais Suomijoje, Danijoje, Prancūzijoje, domimasi naujomis technologijomis. Tačiau jau tuo metu paaiškėja, kad negalima pasitenkinti tik Čiurlionio darbų rėmų pakeitimu ar kondicionavimo sistemų atnaujinimu, o reikalinga viso pastato kapitalinė renovacija. 1999 m. rudenį per galerijos stogus pasipylęs lietus dar kartą priminė apie tokių darbų reikmę. Čiurlionio paveikslai perkeliami į laikinas eksponavimo patalpas. Lietuvos vyriausybė paskiria 6,336,000 litų, o Lietuvių fondo parama išauga iki 3,642,263 dolerių. 2001 m. prasidėję rekonstrukcijos darbai pagal G. Janulytės Bernotienės techninius projektus, užbaigiami 2003 m. balandžio 4 d. Šiandien galerija pasitinka kelis kartus padidėjusiu plotu, naujomis apsaugos, garso ir apšvietimo sistemomis. Įrengta puiki akustinė muzikos salė, kurios galinę sieną puošia 1909 m. M. K. Čiurlionio tapyta „Rūtos" draugijos uždanga. Naujai suformuotos ir M. K. Čiurlionio darbų ekspozicijos erdvės, sudarančios puikias sąlygas kūrybos apžvalgai. „Nuo šiol M. K. Čiurlionio kūriniai, laikantis pasaulinių naujausių muziejinių reikalavimų, nebus rodomi ryškioje šviesoje, eksponuojami tik 60 liuksų šviesoje", — sako muziejaus direktorius O. Daugelis, darbų eigoje pateikęs argumentuotus pasiūlymus, ieškojęs optimaliausių rekonstrukcijos variantų. Antirefleksinius stiklus, įgalinančius maksimaliai matyti kūrinių subtilybes, muziejus užsakė taip pat remiamas Lietuvių fondo. Pastato apačioje, stiklo stenduose suformuota nauja ekspozicija „M. K. Čiurlionio gyvenimas ir aplinka", kur galima pamatyti ne tik dailininko grafiką, piešinius, laiškus, gaidas, bet ir ikonografinę medžiagą ar net M. K. Čiurlionio ir S. Kymantaitės sutuoktuvių žiedus. Plačiau apie dailininko asmenybę ir kūrybą susipažinti kviečia informacijos centras, edukacinė studija, „Meno kioskas" su aukščiausio lygio M. K. Čiurlionio muzikos įrašų pasiūla. Uždarame galerijos kiemelyje eksponuojamos dekoratyvinės J. Zikaro, R. Antinio (vyresniojo) ir V. Vildžiūno skulptūros.

M. K. Čiurlionio muziejaus įkūrimo idėja gimė kartu su pirmosiomis lietuvių dailės parodomis, 1921 m. Lietuvos Seimui priėmus Čiurlionio galerijos įstatymą. Nuo 1924 m. Čiurlionio galerijai vadovavo profesorius P. Galaunė, paskyręs muziejiniam darbui 25 metus. Užėjus karui, 74 M. K. Čiurlionio darbai ir kiti vertingi eksponatai nugabenti į Lietuvos banko seifą. Pavasarį užliejęs Kauno gatves potvynis pridarė rūpesčių ir meno vertybėms. Pasišventusių muziejininkų triūso dėka ištvėręs karo negandas ir okupacinį režimą, muziejus vėl atvėrė duris lankytojams. Tačiau sovietinio represinio valdymo pasekmės ryškiai atsiliepė Lietuvos kultūriniam gyvenimui. 1951–1953 m. TSRS Kultūros ministerija uždraudžia eksponuoti M. K. Čiurlionio kūrinius „dėl jų mistinio nerealistinio prado", iš direktoriaus pareigų atleidžiamas profesionaliosios muziejininkystės pradininkas, profesorius P. Galaunė. Iki 1988 m. muziejui vadovauja tapytojas P. Stauskas, 1969 m. atidaromas architekto F. Vito projektuotas priestatas — M. K. Čiurlionio galerija. Šios idėjos iniciatorė Valerija Čiurlionytė–Karužienė, nuvykusi į Maskvą, giliai įsitikinusi Čiurlionio galerijos plėtimo būtinybe, gavo audienciją pas tuometinę TSRS kultūros ministrę A. Furcevą, pritarusią naujos galerijos statybai. Persikėlus į naujas patalpas, nerimą kėlė M. K. Čiurlionio kūrinių būklė. „Kokių tik žaizdų nepaliko laikas Čiurlionio paveiksluose... Baisus spėjimas, kad tie darbai apskritai nesulaikomai nyksta, blunka. Laikyti tamsoje ateities kartoms, kurioms jokia kaina nebus per didelė, kad tik turėtų Čiurlionį? Bet jis reikalingas ir dabarties žmonėms, kaip tiesos, gėrio, tikro ir mąstančio meno pamoka", — rašo atsiminimuose V. Landsbergis. (Kn. *Valerija Čiurlionytė–Karužienė*. Kaunas, 1999). Muziejaus susirašinėjimas su pasaulio mokslininkais, kelionės į Lenkiją, JAV, M. K. Čiurlionio kūrinių išsaugojimo klausimais nenueina veltui — kūriniai prikeliami naujam gyvenimui.

Išsiplėtė ir neatpažįstamai išaugo M. K. Čiurlionio dailės muziejus. Nuo 1992 m. sėkmingai jam vadovauja direktorius O. Daugelis, išugdęs jį į Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus statusą gavusią kultūrinę įstaigą, plėtojančią tarptautinės muziejinės veiklos ir pasaulinio meno ryšių programas. Modernizuotos M. K. Čiurlionio galerijos atidarymas byloja apie integravimąsi į perspektyviausių pasaulio muziejų lygmenį. Galerijos atidarymas tapo miesto kultūrinio gyvenimo šventė. LR premjeras A. Brazauskas, LR kultūros ministrė R. Žukaitienė teigiamai įvertino modernizuotus rekonstrukcijos darbus. Lietuvių fondo atstovams padovanojamas V. Vildžiūno „Trijų karalių" skulptūros sumažintas variantas. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus direktorius nuoširdžiai dėkoja už Lietuvai reikšmingos kultūrinės įstaigos renovaciją. Lietuvių fondo vadovybės vardu kalbėjo Vytautas Kamantas. Plačiai pasaulyje koncertuojantys pianistai Rokas Zubovas ir Nikolaus Lahusen (Vokietija) skambino M. K. Čiurlionio kūrinius, dalyvavo aktorės Inesa Paliulytė, Rūta Staliliūnaitė, gausus būrys Lietuvos ir užsienio kultūrinės visuomenės.

Vida Mažrimienė

R. Žakaitienė, premjeras A. Brazauskas ir O. Daugelis neseniai pertvarkytoje galerijoje prie M. K. Čiurlionio paveikslų. Rimantės Ropytės nuotrauka

Atidarymo iškilmėse pasiruošęs kalbėti buvęs Pasaulio Lietuvių Bendruomenės pirmininkas Vytautas Kamantas. Šalia jo — R. Žakaitienė. Rimantės Ropytės nuotrauka

Iš Vatikano lobyno...

Atkelta iš 1 psl. Dviejų apatinių karūnų žiedai papuošti ir aukštu stilizuotu augalinių motyvų ornamentu, tuo tarpu viršutinės karūnos žiedas padabintas perlų vėrinio juostele — savotišku astragalu. Ši milaniečių popiežiaus Pijaus XI tiara išsiskiria vaiskios žalios spalvos emaliu padengtais stilizuotais žiedlapiais, atstojančiais karūnų heraldines lelijas. Prie apatinės tiaros karūnos lanko pritvirtinti du šilkiniai kaspinai (infulos), austi bei siuvinėti sidabro ir aukso gijomis. Jų apačia papuošta popiežiaus Pijaus XI herbinėmis kompozicijomis. Popiežiaus Pijaus XI tiara, atkartojanti svarbiausius klasikinius kompozicijos elementus, greta žalio emalio karūnų žiedlapių iš kitų Vatikano Šv. Petro bazilikoje saugomų tiarų taip pat išsiskiria savo formos originalumu, atskirų elementų elegantiškumu ir regimu puošybos kuklumu. Sukurta garsių XX a. pirmosios pusės italų menininkų, ši tiara laikoma viena vertingiausių šio laikotarpio Europos juvelyrikos vertybių ir viena brangiausių Vatikano Šv. Petro bazilikos lobyno bažnytinės dailės relikvijų.

Tiaros kilmė ir istorinė raida

Kūginio pavidalo galvos apdangalas, kuris turėjo įtakos popiežiškosios tiaros susiformavimui, naudotas kaip valdžios insignija Senovės Rytų valstybių — ypač frigų, asirų, persų — valdovų jau V a. pr. Kr. Tokios asirų valdovų kūginės kepurės jau turėjo paauksuotą viršūnę. Persų valdovai taip pat naudojo „tiaras", kurių apatinis kraštas buvo papuoštas auksiniu diademiniu žiedu. Kūginės formos stačios kepurės, vadintos „frigium", arba „camelaucum" (gr. „kamelaukion"), buvo žinomos ir Bizantijos imperijoje. Imperatoriai tokio pavidalo puošniomis kepurėmis, tiesa, neapjuostomis diademiniais lankais, puošdavosi įvairių iškilmių metu, vėliau jos dažniausiai naudotos per Velykų šventes. Manoma, kad būtent iš Konstantinopolio šios formos kepurės (frigijaus) tradicija pasiekė ir Romą. Viduramžiška Bažnyčios tradicija teigė, jog Romos popiežiams tiarą, kaip pasaulietinės valdžios imperijoje insigniją bei Bažnyčios laisvės valstybėje ženklą, jau IV a. pradžioje perdavė imperatorius Šv. Konstantinas Didysis. Taip šios insignijos pagalba popiežiai stengėsi įtvirtinti savo, kaip senovės Romos imperatorių valdžios įpėdinių, Žemės valdovų, suverenių Bažnyčios vadovų statusą. Todėl Romos Šv. Pauliaus „už mūrų" bazilikoje popiežiai, pradedant imperatoriaus Konstantino amžininku Silvestru I (314–335), vaizduojami su tiaromis. Ankstyvųjų vidurinių amžių Bažnyčios istorijos ir liturgijos tyrinėtojai dažniausiai teigia, jog tiaros, kaip specialaus popiežių galvos apdangalo, naudojimas įvairių neliturginių iškilmių metu šaltinių neabejotinai patvirtinamas jau VIII a. pradžioje, popiežiaus Konstantino I (708–715) laikais. Ankstyviausias žinomas popiežiaus tiaros termino („thyara") paminėjimas aptinkamas popiežiaus Paskalio II (1099–1118) gyvenimo aprašyme. Detaliai buvo aprašyta popiežiaus Julijaus II (1503–1513) tiara. Nuo pat pradžių popiežių tiara dažniausiai nelaikyta liturginiu galvos apdangalu, nors XI–XII a. popiežių naudota ir liturginėse apeigose vietoje vyskupiškosios mitros. Vėliausiai popiežiaus Inocento III (1198–1216) laikų raštuose aiškiai fiksuojamas tiaros ir mitros paskirties bei simbolinės prasmės atskyrimas. Tiara, arba „regnum", suprasta kaip neliturginis valdovo, o mitra — kaip liturginis ganytojo atributas. Todėl liturginėse apeigose popiežiams tarnavo mitra, o tiara imta naudoti išskirtinai tik iškilmingose procesijose — karūnavimo, atvykimo į bažnyčią, Advento iškilmių, kalbėjimo *ex cathedra* metu — kaip popiežiaus universalių galių triumfo simbolis. Jau XV a. Romos ceremoniale išvardijamos šventinės dienos, kada popiežiai naudojo tiarą iškilmių metu.

Paskutinį kartą tiara naudota popiežiaus Pauliaus VI karūnavimo ceremonijoje 1963 m. Šis popiežius vėliau atsisakė naudoti tiarą, nes ši insignija nesanti liturginis Apaštalų įpėdinio atributas, o pernelyg glaudžiai istorinės tradicijos siejama su popiežiaus, kaip pasaulietinio, žemiškojo valdovo, valdžios ženklais. Privati popiežiaus Pauliaus VI tiara buvo atiduota vargšų labdarai. Nuo tol popiežius Paulius VI bei visi jo įpėdiniai visose apeigose naudoja vyskupišką mitrą. Naujai išrinktas popiežius nebekarūnuojamas tiara, bet jam šv. Mišių metu įteikiamas palijus — universalaus vyskupiškojo autoriteto ir jurisdikcijos ženklas. Puošnios ir brangios popiežių tiaros tapo muziejinėmis relikvijomis, meninio Bažnyčios paveldo dalimi. Jos saugomos Vatikano Šv. Petro bazilikos didžiojoje zakristijoje kartu su kitomis liturginėmis lobyno vertybėmis, taip pat eksponuojamos bazilikos muziejuje.

Tiaros formos bei simbolinės prasmės aiškinimai

Laikui bėgant šiek tiek keitėsi popiežiaus tiaros išvaizda, pavidalas, pagrindinės jos sudedamosios dalys. Iki IX a. tiara labiau panašėjo į puošnią stačią kepurę su aukso ar sidabro gijomis siuvinėta juosta, arba iš brangiųjų metalų sukurtu lankeliu apačioje, bei brangakmeniu viršuje. X ar XI a. šis tiaros apačios žiedas transformuojamas į tikrą karūną, kurią sudaro diademinis lankas bei virš jo esančios stilizuotų lelijų žiedlapių smailės. Nuo popiežiaus Bonifacijaus VIII (1294–1303) laikų žinoma pirmoji tiara, papuošta jau dviem paralelinėmis karūnomis, kurios, manoma, turėjo simbolizuoti popiežiaus — dvasinio ir pasaulietinio valdovo — dvejopo pobūdžio galią. Spėjama, kad trečiąją karūną tiarai suteikė jau popiežius Klemensas V (1305–1314), tačiau ankstyviausias žinomas tokios kompozicijos paliudijimas — tai popiežiaus Benedikto XII (1334–1342) paminklas, šiandien saugomas Avinjono muziejuje. Šiame paminkle popiežius pavaizduotas neabejotinai su trijų karūnų tiara. Nuo tol popiežiaus tiara vadinta lotyniškai „triregnum" (it. triregno — „triguba karalija"). Trys tiaros diademos, kaip ir karališkosios valdovų karūnos, kurtos iš brangiųjų metalų, imtos gausiai puošti ornamentika, brangakmeniais. Jos tapo didele menine ir materialia vertybe. Todėl popiežius Kalikstas III (1455–1458) buvo sumanęs savo tiarą parduoti kartu su biblioteka, kad būtų sukauptos reikalingos lėšos kovai su stiprėjančia turkų invazija pietryčių Europoje.

Ankstyviausias žinomas popiežiškosios tiaros atvaizdas yra išlikęs ant popiežiaus Sergijaus III (904–911) denaro. Su tiaromis popiežiai dažnai imami vaizduoti vadinamųjų kovų dėl investitūros laiku, kai Apaštalų įpėdiniai rungėsi su Šventosios Romos imperijos imperatoriais dėl savo pirmenybės teisių. Tiara turėjo tapti vienu vadinamojo imperatoriaus Konstantino dovanojimo akto autentiškumo argumentų. Tai liudija iškalbinga freska (1248) Romos Šventųjų Keturių Karūnuotųjų bažnyčioje, vaizduojanti imperatorių Konstantiną, kurie įteikia popiežiui Silvestrui I tiarą. Reformacijos ir Katalikiškosios reformos laikais, siekiant tikslumo, popiežiai nuo Silvestro I iki Bonifacijaus VIII buvo vaizduojami su tiaromis, apjuostomis tik viena karūna. XVI a. tiaros smaigalio viršuje, vietoje anksčiau buvusio brangakmenio arba kitokio rutulėlio, pradedama komponuoti kryželį virš nedidelio valdžios obuolėlio.

Nuo Vidurinių amžių tiara tapo ikonografiniu ir heraldiniu popiežių atributu, taip pat buvo traktuojama, kaip pačios Bažnyčios personifikacija. Su tiaromis kartais buvo vaizduojami ir Trys Išminčiai, lankantys gimusį Jėzų. Katalikiškoje dailės tradicijoje dažniausiai penkiomis karūnomis apjuosta tiara dengia Dievo Tėvo galvą arba yra vaizduojama virš Švč. Trejybės kompozicijos.

1596 m. Romos pontifikale pirmą kartą apibūdina Viduriniais amžiais susiformavusios klasikinės tiaros, apjuostos trimis karūnomis, simbolinė prasmė. Čia teigiama, jog tokia trinarė tiara yra popiežiaus trilypės valdžios — karalių ir kunigaikščių tėvo, pasaulio valdovo ir Kristaus vietininko — simbolis.

Teologai, Bažnyčios istorikai, menotyrininkai ir kiti tyrinėtojai ne tik dažnai nesutaria dėl kai kurių tiaros kilmės, istorinės ir formos raidos, chronologijos klausimų, bet ir labai įvairiai aiškina trinarės popiežiaus tiaros simbolinę prasmę. Vieni mano, kad tos trys tiaros karūnos simbolizuoja Švč. Trejybės galias — Dievo Tėvo galybę, Sūnaus išmintį bei Šv. Dvasios meilę. Kiti teigia, kad tai — popiežiaus galios viršenybės prieš imperatoriaus (Vokietijos, Lombardijos ir Romos karaliaus) valdžią ženklas. Treti sako, jog tai kovojančios, kenčiančios ir triumfuojančios Bažnyčios simbolis. Taip pat teigiama, kad trimis karūnomis apjuosta tiara — tai ir popiežiaus galios danguje, žemėje bei pragare ženklai ir t.t.

Vatikano vertybės Taikomosios dailės muziejuje

Minint vienintelio popiežiaus Jono Pauliaus II vizito dešimtmetį šių metų rugsėjo 4–21 d. ir Lietuvos sostinės gyventojams bei svečiams suteikiama puiki galimybė pamatyti unikalią istorinę ir meninę Apaštalų sosto įpėdinio insigniją — trimis karūnomis puoštą popiežiaus Pijaus XI tiarą — iš Vatikano Šv. Petro bazilikos lobyno Vilniuje, Taikomosios dailės muziejuje veikiančioje parodoje „Krikščionybė Lietuvos mene". Kartu su tiara parodoje pristatoma dar viena itin vertinga bažnytinės dailės relikvija — vadinamojo „Anžu legendariumo", arba Kristaus ir šventųjų kankinių gyvenimo bei kančios istorijas vaizduojančios pergamentinės knygos faksimilė, sukurta Vatikano Šv. Petro bazilikos meno dirbtuvių meistrų. Manoma, kad originali XIV a. knyga Lietuvos ir Lenkijos valdovų, Lietuvos krikštytojų Jogailos ir šv. Jadvygos Anžujietės buvo padovanota pirmajam Vilniaus vyskupui Andriui ir ilgai saugota Vilniaus katedroje. Vėliau patekusi į Italiją, šiandien ji itin stropiai saugoma Vatikano apaštalinėje bibliotekoje.